Nr 19

Konstitutionsutskottets betänkande med anledning av propositionen 1973:33 med förslag till ändringar i tryckfrihetsförordningen m. m., jämte motioner.

Propositionen

Hemställan

I propositionen 1973:33 har Kungl. Maj:t (justitiedepartementet)

dels för prövning i grundlagsenlig ordning förelagt riksdagen förslag till

1. ändringar i tryckfrihetsförordningen,

dels föreslagit riksdagen att antaga förslag till

2. datalag,

3. lag om ändring i lagen (1937:249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar,

dels föreslagit riksdagen att

4. godkänna att en central förvaltningsmyndighet med de uppgifter på datateknikens område som departementschefen angett i propositionen inrättas den 1 juli 1974,

5. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid myndigheten inrätta en ordinarie tjänst för ordförande och chef för myndigheten med beteckningen r,

6. till Datainspektionen för budgetåret 1973/74 under andra huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 000 000 kr.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås dels ändringar i tryckfrihetsförordningen (TF), dels en datalag. Förslagen bygger på det betänkande som förra året lades fram av offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén (OSK).

Förslaget till ändringar i TF syftar till att undanröja den oklarhet som hittills har rått i frågan hur offentlighetsprincipen, dvs. allmänhetens rätt att få tillgång till det material som finns hos myndigheterna, skall tillämpas på ADB-upptagningar och andra upptagningar av teknisk natur, t. ex. mikrofilm och fonogram. Förslaget innebär att samma regler som f. n. gäller om handlingar så långt möjligt skall tillämpas också på tekniska upptagningar. Vissa särskilda regler föreslås dock när det gäller på vilket sätt myndigheterna skall tillhandahålla sådana upptagningar som är offentliga. Upptagningarna skall alltid tillhandahållas i läsbar resp. avlyssningsbar form, vilket i fråga om ADB-upptagning innebär att upptagningen måste antingen visas på bildskärm eller tillhandahållas i utskrift så att den kan läsas. Detta slag av tillhandahållande skall i princip

alltid ske utan avgift för den enskilde. Den enskilde skall vidare ha rätt att mot avgift erhålla en särskild utskrift av teknisk upptagning. Myndigheterna skall däremot, såvitt gäller ADB-upptagningar, inte vara skyldiga att lämna ut kopia av själva datamediet, t. ex. magnetbandet.

Förslaget till datalag syftar till att skydda den enskilde mot sådant otillbörligt intrång i den personliga integriteten som kan bli följden av den alltmer utbredda dataregistreringen av personuppgifter. Förslaget innebär att dataregister som innehåller personuppgifter i princip inte får inrättas eller föras utan tillstånd av en särskild myndighet, kallad datainspektionen. Vissa speciella regler föreslås dock i fråga om register som inrättas genom beslut av Kungl. Maj:t eller riksdagen. I samband med att datainspektionen beviljar tillstånd till ett personregister skall den också meddela alla de föreskrifter som behövs för att förebygga otillbörligt integritetsintrång. Datainspektionen skall vidare utöva tillsyn över registren och kunna ingripa i efterhand med nya eller ändrade föreskrifter. I sista hand skall inspektionen kunna återkalla meddelat tillstånd. För att ytterligare tillgodose den enskildes intressen föreslås bl. a. att han skall ha rätt att på begäran få upplysning om de uppgifter som finns om honom i ett visst dataregister. Sådan upplysning skall kunna erhållas en gång om året och skall i princip ske utan kostnad för den enskilde.

Förslaget till datalag innehåller också vissa bestämmelser om straff och skadestånd. Den som ansvarar för ett personregister skall vara skyldig att ersätta sådan skada som uppkommer genom att registret innehåller oriktig uppgift. Skadestånd utgår även om skadan inte har uppkommit genom vållande hos den som ansvarar för personregistret.

Datainspektionen föreslås bli inrättad den 1 juli 1973. Under sitt första verksamhetsår skall den emellertid ha endast begränsade arbetsuppgifter. Sålunda föreslås att tillståndssystemet för personregister inte skall börja gälla förrän den 1 juli 1974. Särskilda övergångsbestämmelser föreslås beträffande sådana register som har tagits i drift före denna tidpunkt. I princip skall emellertid även befintliga register underkastas datainspektionens tillståndsprövning.

Inrättandet av datainspektionen föranleder vissa ändringar i sekretesslagen.

Lagförslagen

Lagförslagen är intagna i propositionen s. 3–12.

I *bil. 1* har intagits propositionens förslag (1) till ändringar i tryckfrihetsförordningen med vissa av utskottet föreslagna ändringar. Skillnaderna mellan propositionens och utskottets förslag framgår av notanmärkningar. Beträffande övriga lagförslag hänvisas till propositionen.

Motionerna

I motionen 1973:240 av fru Anér m. fl. (fp) hemställs:

"1. att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär att en rådgivande grupp med parlamentarisk sammansättning tillsätts för att följa planering och genomförande av nästa folk- och bostadsräkning,

2. att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer om att alla i allmän regi upprättade och planerade datasystem programmeras så att medborgarna kan utnyttja dem för att få ut de upplysningar om samhällets verksamhet som de har rätt till utan att hindras av onödiga tekniska och/eller ekonomiska svårigheter,

3. att riksdagen, enligt vad som framhålls i denna motion, begär att Kungl. Maj:t utfärdar sådana regler för myndigheternas databanker att framför allt persondata förses med lämpliga kvalitetsmått, som förebygger felaktig användning av data,

4. att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär en undersökning om hur rättegångsutslag skall formuleras för att databehandlingen av dem skall kunna fylla alla anspråk på exakthet, fullständighet och lätthanterlighet och därmed tillgodose medborgarnas krav på rättssäkerhet,

5. att riksdagen hemställer att Kungl. Maj:t tar initiativ till internationella överenskommelser angående lagar om överföring av data från det ena landet till det andra, så att inte det ena landets lagar görs meningslösa genom åtgärder vidtagna i ett annat land".

I motionen 1973:1636 av fru Anér (fp) och herr Molin (fp) hemställs: 1. "att riksdagen måtte antaga förslaget till ändring i TF med den ändringen, att ur 2 kap. 8 § i Kgl. Maj:ts förslag borttages meningen 'myndighet vare ej skyldig att utlämna upptagning för automatisk databehandling på annat sätt än genom tillhandahållande av utskrift av upptagningen', 2. att riksdagen måtte ge Kgl. Maj:t till känna vad i motionen anföres om dubbelkodsystem för personnummer".

I motionen 1973:1637 av herr Boo m. fl. (c) hemställs: "att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition 1973:33 beslutar att ge Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförts".

I motionen 1973:1638 av herr Helén m. fl. (fp) hemställs: "1. *att* riksdagen med ändring av 2 § i förslaget till datalag beslutar att inrättandet av statliga dataregister i strid med datainspektionens uppfattning endast kan ske genom beslut av riksdagen, 2. *att* riksdagen med ändring av 7 § i förslaget till datalag beslutar att datainspektionen skall meddela föreskrift beträffande personregister, såvida inte riksdagen har meddelat föreskrift i samma hänseende, 3. *att* riksdagen med ändring av 18 § i förslaget till datalag beslutar att avvikelse från av datainspektionen meddelade föreskrifter beträffande statliga dataregister endast får ske efter beslut av riksdagen, 4. *att* riksdagen hos Kungl. Maj:t begär förslag om inrättande av en dataombudsman med uppgift att övervaka efterlevnaden av den kommande datalagstiftningen och därvid besvärsvägen tillvarataga den enskildes rätt till integritet".

I motionen 1973:1639 av herr Hermansson m. fl. (vpk) hemställs:

"1. *att* riksdagen uttalar att datainspektionen görs till ett riksdagens organ;

2. *att* i förslaget till datalag 4 § tredje stycket ges följande lydelse:

'Tillstånd att inrätta och föra personregister som innehåller uppgift om någons politiska eller religiösa uppfattning får ej meddelas. Vad som sagts nu gäller dock ej personregister som sammanslutning avser att föra beträffande sina egna medlemmar, ej heller register för vetenskapligt bruk.'

3. *att* i förslaget till datalag 10 § ges följande lydelse:

'10 §.

Den registeransvarige skall underrätta den registrerade om att uppgifter om honom införts i personregister den registeransvarige ansvarar för.

På begäran av registrerad skall den registeransvarige så snart det kan ske underrätta den registrerade vilka upplysningar om honom som ingår i registret. Har underrättelse lämnats, behöver ny underrättelse icke lämnas till samme registrerade förrän tolv månader därefter.

Underrättelse enligt ovan skall lämnas utan kostnad för den registrerade. Föreligger särskilda skäl, får dock datainspektionen i fråga om visst slag av personuppgifter medge att avgift tages ut.

Inga register får undantagas denna underrättelseskyldighet.'

4. *att* i förslaget till ändringar i tryckfrihetsförordningens 8 § fjärde stycket ges följande lydelse:

'Den som önskar – – – hållas hemlig. *Myndighet har ej rätt att utlämna upptagning för automatisk databehandling.* Ej heller vare myndighet skyldig – – – tillhandahållas på stället".

I motionen 1973:1640 av herr Olof Johansson i Stockholm (c) hemställs: "att riksdagen vid behandlingen av förslaget till datalag beslutar införa tillståndskrav också vid sammankoppling av personregister i enlighet med vad som anförts i motionen".

I motionen 1973:1641 av fru Kristensson m. fl. (m) hemställs: "att riksdagen måtte besluta att bestämmelserna om att personregister icke får inrättas eller föras utan tillstånd av datainspektionen även skall gälla personregister vars inrättande beslutas av Konungen eller riksdagen".

Motionen 1973:240 har väckts under den allmänna motionstiden. Övriga motioner har väckts med anledning av propositionen.

Beträffande motiveringarna hänvisas till motionerna.

Pågående utredningsarbete

Flera offentliga utredningar arbetar f. n. med olika frågor på dataområdet. *Samarbetsorganet (Ju 1968:59) för ADB inom rättsväsendet* bereder frågor om omläggning av rutiner inom rättsväsendet för automatisk databehandling och därmed sammanhängande frågor. *Dataarkiveringskommittén* (U 1968:48) utreder arkivfrågor för den moderna informationsbehandlingens databärare m. m. *Dataindustriutredningen*

(I 1971:02) utreder näringspolitiska åtgärder på det datatekniska området. *Datasamordningskommittén* (Fi 1971:03) utreder frågor rörande samordning och kontroll av databanker, m. m.

Utskottet

Informationsbehandling med hjälp av automatisk databehandling (ADB) har visat sig vara av stor betydelse för den industriella och samhälleliga utvecklingen inom både den offentliga och den enskilda sektorn. Genom införande av ADB har betydande rationaliseringar kunnat genomföras. Vidare skapas genom utvecklingen av den automatiska databehandlingen möjligheter till ett fylligare och tillförlitligare underlag för planering och beslutsfattande i olika sammanhang. Det kan antas att datatekniken i framtiden kommer att kunna begagnas på allt flera områden och därmed få en ännu större betydelse.

Utvecklingen inom ADB-området har samtidigt på många håll väckt oro och farhågor i olika hänseenden. Inte minst gäller det risken för kränkning av den enskildes personliga integritet om uppgifter om människors personliga förhållanden som lagrats och sammanförts med hjälp av ADB utlämnas utan urskillning. En annan risk som påtalats är att mer avancerade ADB-system skulle kunna medföra en centralisering av beslutsfattandet på olika områden, vilket i sin tur kunde få till följd icke önskvärda maktförskjutningar i samhället.

De senaste åren har bedrivits en omfattande utredningsverksamhet beträffande olika problem som hör samman med ADB-utvecklingen. Offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén (OSK) har övervägt de problem som ADB-tekniken fört med sig när det gäller tillämpningen av allmänhetens grundlagsskyddade rätt att få del av det material som förvaras av myndigheterna, den s. k. offentlighetsprincipen. Vidare har OSK övervägt frågor om ADB-tekniken och den enskildes anspråk på skydd för personlig integritet. OSK:s förslag i dessa delar, som redovisats i betänkandet Data och integritet, ligger till grund för den nu aktuella propositionen.

Inom andra delar av ADB-problematiken pågår utredningsarbetet. Sålunda arbetar f. n. bl. a. samarbetsorganet (Ju 1968:59) för ADB inom rättsväsendet, dataarkiveringskommittén (U 1968:48), dataindustriutredningen (I 1971:02) och datasamordningskommittén (Fi 1971:03). Den sistnämnda utredningen skall bl. a. mot bakgrund av dagens situation i fråga om etablerade eller planerade databanker och med hänsyn till den överblickbara tekniska utvecklingen belysa vilken samordning som är möjlig och önskvärd såväl i dagsläget som på sikt. En annan huvuduppgift för utredningen är att följa pågående utrednings- och utvecklingsarbete, initiera kompletterande utredningar samt tillhandahålla statsmakterna ett relevant beslutsunderlag för den politiska styrningen av utvecklingen inom ADB-området.

Propositionen 1973:33 innehåller bl. a. förslag till ändringar i tryckfrihetsförordningen (TF) och en datalag. Förslaget till ändringar i TF syftar

till att klarlägga hur offentlighetsprincipen skall tillämpas på ADB-upptagningar och andra upptagningar av teknisk natur. Förslaget innebär att samma regler som f. n. gäller om handlingar så långt möjligt skall tillämpas också på tekniska upptagningar. Vissa särskilda regler föreslås dock. Förslaget till datalag syftar till att skydda den enskilde mot sådant otillbörligt intrång i den personliga integriteten som kan bli följden av den alltmer utbredda dataregistreringen av personuppgifter. Förslagets kärnpunkt är att dataregister som innehåller personuppgifter i princip inte får inrättas eller föras utan tillstånd av en särskild myndighet, kallad datainspektionen. Datainspektionen skall meddela i sammanhanget nödvändiga föreskrifter och utöva tillsyn över registren. Beträffande grunddragen i förslaget i övrigt hänvisas till vad som ovan anförts under rubriken propositionens huvudsakliga innehåll.

Huvudlinjerna i propositionens förslag godtas i stort sett i följdmotionerna. I flertalet motioner understryks att förslagen får betraktas som ett första steg på ett nytt lagstiftningsområde. Vidare framhålls att en rad frågor på ADB-området kvarstår olösta. I motionen 1973:1638 (fp) framhålls sålunda att antagandet av en datalag bara är början till ett skydd för den personliga integriteten i dataåldern. Liknande synpunkter anförs i motionen 1973:1641 (m).

I motionen 1973:1637 (c) uttalas vidare, att det i nuläget är svårt att med säkerhet kunna avgöra om varje enskildhet i datalagsförslaget fått en lämplig utformning. Enligt motionärerna är det därför nödvändigt att med uppmärksamhet följa lagens tillämpning och därvid särskilt se efter om lagen i tillräcklig grad skyddar mot otillbörligt intrång i den personliga integriteten och om den demokratiska kontrollen och informationen till allmänheten kan anses tillfredsställande. Skulle det visa sig att lagen inte uppfyller dessa krav måste man, säger motionärerna, skyndsamt kunna ingripa med ytterligare skärpta regler. Motionärerna understryker betydelsen av att den tekniska sidan av utvecklingen följes med uppmärksamhet. De anser därför att datainspektionen bör samarbeta med datasamordningskommittén (DASK). Vidare uttalar de att fördelar kan vinnas från integritetssynpunkt med regionalt baserade dataenheter. De önskar att frågan uppmärksammas av datainspektionen vid dess kommande arbete.

Redan i remissbehandlingen av OSK:s betänkande om data och sekretess betonades att den föreslagna lagstiftningen fick ses som provisorisk och att det var ofrånkomligt att göra en ny genomgång av frågeställningarna och vidta behövliga justeringar och kompletteringar sedan man fått någon tids erfarenhet av verksamheten. Även departementschefen framhåller i propositionen att varje reglering som införs på det under stark utveckling varande datahanteringsområdet måste ses som ett provisorium. I den mån erfarenheten visar att regleringen i något avseende blir onödigt betungande eller hämmande för utvecklingen måste enligt departementschefen ändringar och kompletteringar kunna genomföras.

Enligt utskottets mening är det grundläggande för bedömningen av de

framlagda förslagen på ADB-området att klart slå fast att de är förstlingsverk på ett nytt och komplicerat lagstiftningsområde. Redan med hänsyn härtill är det uppenbart att erfarenheterna av tillämpningen får visa om lagstiftningen tillgodoser de olika anspråk som måste ställas på den. Det primära syftet måste vara att tillgodose den enskildes behov av skydd för den personliga integriteten. Samtidigt måste lagstiftningen värna om offentlighetsprincipens tillämpning också på ADB-området. Målet måste vara att på ett riktigt sätt tillgodose och mot varandra avväga dessa olika intressen. Såvitt nu kan bedömas synes propositionens förslag allmänt sett utgöra en lämplig lösning härvidlag, som utskottet anser sig kunna tillstyrka. Därvid förutsätter utskottet emellertid att utvecklingen på området kommer att noggrant följas av de organ som är eller kommer att bli verksamma därpå. Såväl tekniska som rättsliga och ekonomiska synpunkter måste beaktas i sammanhanget. Nödigt samarbete mellan de olika organen måste givetvis komma till stånd. På Kungl. Maj:t måste ankomma att på grundval av arbetet inom övriga organ på området ta de initiativ till ytterligare utrednings- och lagstiftningsåtgärder som kan komma att visa sig erforderliga. Givetvis måste också tillses att det nya organet på området, datainspektionen, erhåller tillräckliga resurser för att kunna på bästa sätt fullgöra sina betydelsefulla funktioner.

Propositionens förslag till ändringar i TF tas upp i två motioner, 1973:1636 (2 fp) och 1973:1639 (vpk). Båda behandlar frågan om tillhandahållande av upptagning. Enligt propositionens förslag skall myndighet ej vara skyldig att utlämna upptagning för ADB på annat sätt än genom tillhandahållande av utskrift av upptagningen. En uttrycklig föreskrift med detta innnehåll föreslås införd i 2 kap. 8 § fjärde stycket TF. De båda motionerna kritiserar detta från olika synpunkter. Enligt vad som anförts i motionen 1973:1636 tillgodoser propositionens förslag inte tillräckligt offentlighetsprincipen. Motionärerna begär därför att det ifrågavarande stadgandet i 2 kap. 8 § fjärde stycket TF skall utgå. I motionen 1973:1639 begärs i stället en skärpning av stadgandet, så att det skall avse förbud mot att utlämna upptagning för automatisk databehandling. Bakgrunden synes vara önskemål om förstärkt integritetsskydd.

Det föreslagna stadgandet enligt vilket myndighet inte är skyldig att utlämna upptagning för ADB på annat sätt än genom tillhandahållande av utskrift av upptagningen överensstämmer med OSK:s förslag. Enligt OSK fanns det nämligen risk för att, om myndighet alltid skulle behöva lämna ut kopia av datamediet, de bestämmelser till skydd mot integritetsintrång till följd av ADB som föreslogs i annat sammanhang skulle kunna kringgås genom att det utlämnade datamediet användes i strid mot skyddsbestämmelserna. Departementschefen har anslutit sig till denna uppfattning. Han understryker i sammanhanget att stadgandet inte hindrar myndighet att lämna ut kopia av datamediet i sådana fall då det står klart för myndigheten att det inte föreligger risk för otillbörligt integritetsintrång genom sådant utlämnande.

Utskottet finner för sin del att propositionens förslag till lagreglering av frågan om utlämnande av ADB-upptagning får anses utgöra den i dagens läge lämpligaste avvägningen mellan de delvis motstridiga intressen som här är aktuella. Uppenbarligen är risken för otillbörligt integritetsintrång genom ADB särskilt stor om en uppgift lämnas ut i form av kopia av datamedium. En lagfäst generell rätt för myndighet att vägra att lämna ut sådan kopia är därför betydelsefull från integritetsskyddssynpunkt. Från offentlighetssynpunkt är det å andra sidan väsentligt att sådant utlämnande inte är förbjudet. I sådana fall där utlämnande kan ske utan olägenhet för myndigheten och där det kan bedömas att risk inte föreligger för otillbörligt integritetsintrång bör därför, som departementschefen uttalat, myndigheten på begäran utlämna kopia av datamediet.

Sedan erfarenheter vunnits av den nya lagstiftningens tillämpning kan det givetvis – här liksom eljest – bli aktuellt med en omprövning av den nu föreslagna lagregleringen. Den tekniska utvecklingen kan också medföra att en omprövning måste göras.

Med hänsyn till vad utskottet sålunda anfört anser sig utskottet böra, med avstyrkande av yrkandena i motionerna 1973:1636 och 1973:1639 såvitt nu är i fråga, tillstyrka propositionens förslag i aktuell del.

Datalagsförslaget har föranlett flera motionsyrkanden.

Enligt propositionens förslag skall datainspektionen inte pröva tillståndsfrågan beträffande personregister vars inrättande beslutas av Konungen eller riksdagen. I två motioner tas frågan upp om dessa undantag från den eljest föreslagna regeln om att datainspektionen skall pröva tillåtligheten av personregister. I motionen 1973:1641 (m) yrkas helt slopande av ifrågavarande undantag, dvs. att även register som beslutas av Konungen och riksdagen skall vara underkastade datainspektionens tillståndsprövning. I motionen 1973:1638 (fp) begärs att även register som beslutas av regeringen skall ligga under datainspektionens tillståndsprövning och att regeringen, om den önskar gå emot datainspektionens beslut, får göra framställning till riksdagen i saken. Bakgrunden till motionernas yrkanden är farhågor för att de undantag från datainspektionens tillståndsprövning som respektive motionärer vänder sig emot kan försvaga den enskildes integritetsskydd.

Huvudprincipen i propositionens förslag är, som framgått av det föregående, att alla personregister, både inom den enskilda och den offentliga sektorn, skall tillståndsprövas av datainspektionen. Departementschefen finner det emellertid nödvändigt att särbehandla vissa statliga personregister. Enligt honom bör sålunda riksdagen kunna besluta om inrättande av personregister för riksdagens egen verksamhet eller verksamheten hos organ som är underställt riksdagen. Departementschefen erinrar vidare om att det inom den offentliga sektorn förekommer personregistrering av sådan vikt från allmän eller enskild synpunkt, att det är nödvändigt att frågan om registrens förande förbehålls statsmakterna själva. Som exempel nämns register på rättsväsendets område. Föreskrifter för registreringen ges då ofta i form av lag eller annan

författning som meddelas av riksdagen och Kungl. Maj:t eller endera av dem. Med hänsyn till det sagda anser departementschefen att personregister vars inrättande beslutas av Kungl. Maj:t eller riksdagen bör undantas från datainspektionens tillståndsprövning.

Vid utformningen av regelsystemet beträffande personregister som förs med ADB måste enligt utskottets mening frågan om den enskildes integritetsskydd tillmätas en mycket stor betydelse. Utan att detta intresse får äventyras måste emellertid även andra synpunkter tillgodoses, t. ex. kravet på att den nya lagstiftningen inte leder till kompetenskonflikter.

De undantag som enligt propositionen skall gälla beträffande personregister som beslutas av regeringen eller riksdagen har enligt utskottets mening i realiteten en relativt begränsad räckvidd. Av betydelse i sammanhanget är bl. a. följande omständigheter.

Det kan, som departementschefen framhållit, förutsättas att statsmakterna beslutar om inrättande av ADB-register endast i sådana fall då det är starkt motiverat med hänsyn till registrets betydelse eller med hänsyn till övriga omständigheter. Sådant beslut får – enligt uttrycklig föreskrift i 2 § andra stycket datalagsförslaget – inte fattas utan att yttrande först inhämtats från datainspektionen. Som framhållits i propositionen bör datainspektionen i yttrande över tilltänkt register så långt möjligt anlägga samma synpunkter som vid en tillståndsprövning. Datainspektionen har vidare alltid rätt att utöva tillsyn över att ADB inte medför otillbörligt intrång i personlig integritet. Tillsynsbefogenheten, till vilken knytes rätt att inspektera och erhålla erforderliga uppgifter, avser sålunda också register som beslutats av regeringen eller riksdagen. Även beträffande dessa register gäller reglerna om de registrerades insyn. Datainspektionen kan dessutom utfärda föreskrifter som behövs till skydd för den personliga integriteten. Det enda undantaget är att sådan åtgärd inte får stå i strid med beslut av regeringen eller riksdagen. Skulle datainspektionen finna behov av åtgärd, som den inte själv kan besluta om, åligger det givetvis inspektionen att göra framställning härom. På samma sätt bör datainspektionen, som departementschefen framhållit, göra framställning, om den anser att visst register inte längre bör få föras.

Av de angivna omständigheterna följer att datainspektionen kommer att pröva frågor om skydd för den personliga integriteten i samband med personregister som beslutas av regeringen eller riksdagen i samma utsträckning som beträffande övriga personregister. Skillnaden blir bara den att datainspektionen beträffande de förra inte alltid själv kan fatta beslut. Med hänsyn till den sakkunskap datainspektionen kommer att besitta på området måste det emellertid förutsättas att uttalanden av inspektionen tillmäts mycket stor betydelse vid beslutsfattandet.

En ytterligare omständighet av stor vikt i föreliggande sammanhang är att den offentliga debatten med säkerhet kommer att noggrant följa alla frågor om inrättande av statliga personregister, som förs upp till regeringen eller riksdagen. I vad gäller register som beslutas av regeringen bör också ihågkommas att sådant beslut nära nog undantagslöst torde ha

föregåtts av riksdagsprövning av frågan i t. ex. anslagssammanhang. Även den allmänna kontroll över regeringen som riksdagen utövar genom fråge- och interpellationsinstituten, konstitutionsutskottets granskning och, i sista hand, riksdagens möjlighet att avge misstroendeförklaring har betydelse härvidlag.

Departementschefen har ansett att den av honom förordade ordningen innebär att kontrollen över att otillbörligt integritetsintrång inte skall uppkomma i samband med de av statsmakterna inrättade personregistren blir minst lika god som beträffande övriga register. Med hänsyn till vad som anförts i det föregående ansluter sig utskottet till denna bedömning. Då därtill kommer att riskerna för kompetenskonflikter undanröjs med den föreslagna ordningen, anser sig utskottet böra tillstyrka denna. Utskottet avstyrker därför motionerna 1973:1638 och 1973:1641, båda såvitt nu är i fråga.

Enligt 4 § tredje stycket datalagsförslaget skall tillstånd att inrätta och föra personregister som innehåller uppgift om någons politiska eller religösa uppfattning få meddelas endast om särskilda skäl föreligger. Undantag görs för personregister som sammanslutning avser att föra beträffande sina egna medlemmar. I motionen 1973:1639 (vpk) begärs – bortsett från det angivna undantaget – förbud mot ifrågavarande register.

I propositionen anger departementschefen de fall då tillstånd bör kunna meddelas beträffande personregister som innehåller uppgift om någons politiska eller religiösa uppfattning på följande sätt. Är det fråga om statistiska eller vetenskapliga undersökningar och finns det tillräckliga garantier för att uppgifter om enskilda personer inte lämnas ut, bör tillstånd kunna lämnas. Detsamma bör gälla opinionsundersökningar. Vidare bör folkbokföringsmyndighet få göra anteckning som utvisar att någon tillhör eller inte tillhör svenska kyrkan. Partitillhörighet bör få anges i register över ledamöter i riksdagen, landsting, kommunfullmäktige o. d. Därtill kommer det i lagtexten angivna undantaget för sammanslutnings egna medlemmar, där allmänna tillståndsregler skall gälla.

Utskottet kan ansluta sig till vad departementschefen sålunda anfört. Utskottet avstyrker därför nu förevarande yrkande i motionen 1973:1639.

Enligt 6 § datalagsförslaget skall datainspektionen i den mån det behövs för att förebygga risk för otillbörligt intrång i personlig integritet meddela föreskrifter i skilda avseenden, däribland i fråga om de bearbetningar av personuppgifterna i registret som får göras med ADB. Departementschefen framhåller därvid att frågan om vilka samkörningar med andra ADB-register som bör vara tillåtna är av särskild betydelse. Samkörningsfrågor tas upp i flera motioner. I motionen 1973:1637 (c) understryks att samkörning av register kan vara farligt från integritetssynpunkt. Enligt motionärerna bör datainspektionen visa restriktivitet vid tillstånd till samkörning. I motionen 1973:1640 (1 c) begärs att samkörning med annat personregister skall fordra uttryckligt tillstånd av datainspektionen, dvs. underkastas tillståndsprövning motsvarande den

som enligt 3 § datalagsförslaget krävs för att få inrätta eller föra personregister med ADB. Slutligen sägs i motionen 1973:1639 (vpk) – utan yrkande i denna del – att sammankoppling till stora vittomfattande register bör förbjudas.

I detta sammanhang bör nämnas vissa andra motionsyrkanden. I motionen 1973:1637 (c) uttalas att personidentifikation via personnummer eller liknande bör undvikas där detta är praktiskt möjligt. I motionen 1973:1636 (2 fp) rekommenderas i integritetsskyddande syfte och för att möjliggöra att man inte samtidigt skall behöva uppge alltför stora delar av offentlighetsgrundsatsen principerna i ett förslag, som under remissbehandlingen framlades av Svenska teknologföreningen.

Enligt Teknologföreningens förslag – som framfördes som ett alternativ till OSK:s förslag – bör personers integritet i framtiden skyddas genom att integritetshotande register över huvud taget inte existerar. Detta kan man uppnå genom att data för varje person delas upp i identitetsröjande och övriga och genom att de bägge typerna av data finns i två olika register. Identitetsröjande persondata identifieras med personnummer och de övriga med en hemlig personkod. Eftersom det inte är något hot mot integriteten att använda ett av dessa register utan det först är samkörning av dem som medför sådant hot, bör det stå var och en fritt att bygga upp register enligt de angivna principerna. Registeruppbyggnad skall emellertid anmälas till datainspektionen, som också skall ha kontroll över samkörningen. När register med personuppgifter utnyttjas så, att identitetsröjande data kopplas samman med ej identitetsröjande, skall detta meddelas den person som sammankopplingen avser. Departementschefen fann OSK:s förslag ge ett bättre integritetsskydd och ansåg vidare att det alternativa förslag som Teknologföreningen framlagt skulle avsevärt komplicera förfarandet både för dem som upprättar personregister och för den kontrollerande myndigheten. Utskottet ansluter sig till denna bedömning.

Som departementschefen framhållit i propositionen kommer tillståndsprövningen i samband med inrättande av personregister att ha sin tyngdpunkt i frågan om vilka föreskrifter som skall meddelas för att förebygga att registret används på ett sådant sätt att det uppkommer otillbörligt integritetsintrång. En föreskrift som utfärdas för ett register är i praktiken att betrakta som ett villkor för tillståndet. Den i propositionen föreslagna ordningen innebär såväl att föreskrifter som avses i 6 § datalagsförslaget alltid skall utfärdas när det behövs för att förebygga risk för otillbörligt intrång i personlig integritet som att föreskrifterna skall ha sådant innehåll att denna risk i princip inte längre uppkommer.

Det är uppenbart att bl. a. frågor om samkörning mellan olika personregister måste få en mycket stor betydelse i samband med tillståndsprövning beträffande personregister. Som framhållits i motionerna kan nämligen sådan samkörning innebära allvarliga risker från integritetssynpunkt. Den föreslagna ordningen beträffande tillståndsprövningen ger enligt utskottets mening det prövande organet möjlighet att meddela alla de föreskrifter som kan vara erforderliga i sammanhanget,

t. ex. helt eller delvis förbud mot samkörning med annat register och särskilda villkor i samband med tillåten samkörning. Det kan också bli aktuellt att föreskriva t. ex. att registret endast får innehålla uppgifter från viss region.

Utskottet förutsätter att de angivna befogenheterna också kommer att utnyttjas i all den utsträckning som kan anses erforderlig för att motverka otillbörligt integritetsintrång, t. ex. genom samkörning med annat register. Hithörande frågor måste självfallet också få stor betydelse i samband med datainspektionens löpande tillsyn över personregister. Även i detta hänseende förutsätter utskottet att datainspektionen ägnar frågorna all den uppmärksamhet som deras vikt kräver.

Till de föreskrifter i övrigt som kan bli aktuella i samband med tillståndsprövning eller eljest hör t. ex. förbud mot användande av personnummer eller föreskrift om dubbelkodsystem, motsvarande det av Svenska teknologföreningen framlagda förslaget.

Enligt utskottets mening är det inte möjligt att nu närmare binda datainspektionens tillämpning av olika föreskrifter. En viktig funktion för de organ som har att öva tillsyn över datainspektionens verksamhet måste emellertid bli att följa denna tillämpning och att vid behov ingripa.

I 10 § datalagsförslaget finns bestämmelser om underrättelseplikt för registeransvarig. Underrättelse, som i princip skall vara kostnadsfri, skall göras på begäran av registrerad och avse innehållet i vederbörandes personuppgift. Ny underrättelse behöver inte lämnas förrän efter 12 månader. Underrättelseskyldigheten omfattar inte uppgift som enligt sekretesslagstiftningen inte får lämnas ut till den registrerade. I motionen 1973:1639 (vpk) begärs ovillkorlig rätt för enskilda att kontrollera vad som står om dem i personregister. Vidare föreslås införande av skyldighet för registeransvarig att alltid underrätta registrerad om att uppgifter om honom införts i det personregister den registeransvarige svarar för.

De generella föreskrifter om underrättelser till registrerad som föreslås i datalagsförslaget är resultatet av en avvägning mellan den registrerades och den registeransvariges intressen. Departementschefen anser att en föreskrift om skyldighet för registeransvarig att självmant lämna underrättelse skulle bli orimligt betungande för den registeransvarige. Departementschefen framhåller vidare att datainspektionen med stöd av 6 § datalagsförslaget kan ålägga registeransvarig strängare underrättelseskyldighet än som följer av reglerna i 10 §. Enligt departementschefen måste undantag från uppgiftsskyldigheten göras för det fall att en uppgift inte får lämnas ut till den registrerade på grund av föreskrift i lag eller annan författning eller på grund av beslut som myndighet har meddelat med stöd av författning.

Utskottet ansluter sig till de bedömningar, som sålunda ligger till grund för bestämmelserna i 10 § datalagsförslaget om underrättelseskyldighet. Utskottet tillstyrker därför propositionens förslag och avstyrker motionen 1973:1639, allt såvitt nu är i fråga.

Enligt datalagsförslaget skall datainspektionens beslut kunna överklagas till regeringen. JO skall ha tillsyn över inspektionens verksamhet liksom över varje annan myndighet, bl. a. de som för personregister. JK föreslås enligt 25 § få föra talan mot inspektionens beslut för att tillvarata allmänna intressen. Vidare avses inspektionen själv skola ta upp förfrågningar och klagomål från allmänheten. I motionen 1973:1638 (fp) begärs att rätten att överklaga datainspektionens beslut skall förläggas till ett särskilt fristående organ, enligt motionärerna lämpligen benämnt "dataombudsman". Yrkandet avser att Kungl. Maj:t skall framlägga förslag till riksdagen om inrättande av en dataombudsman med uppgift att övervaka efterlevnaden av den kommande datalagstiftningen och därvid besvärsvägen tillvarata den enskildes rätt till integritet.

I den nya ordning som nu föreslås för att förhindra integritetskränkningar i samband med upprättande och förande av personregister får datainspektionen en nyckelroll. Det är självfallet av största vikt att inspektionen och dess verksamhet omfattas av allmänhetens förtroende. Olika åtgärder för att sprida information om de nya reglerna och inspektionens uppgifter i sammanhanget måste bli ett betydelsefullt led härvidlag. Väsentligt är också att förfrågningar och klagomål från allmänheten rörande integritetsfrågor i samband med personregister besvaras och utreds på ett tillfredsställande sätt. Sjävfallet måste också avgöranden av datainspektionen kunna överklagas. Detta gäller inte minst beslut som innebär att tillstånd lämnas till förande av personregister.

Propositionens förslag innebär att dessa önskemål helt kan tillgodoses.

Enligt motionen 1973:1638 främjas rättssäkerheten bättre om frågor och klagomål rörande datainspektionens handhavande av integritetsfrågorna handläggs av en särskild fristående institution, en "dataombudsman". På denna skall enligt motionärerna också ankomma såväl den allmänna tillsyn som enligt propositionen skall fullgöras av JO som den rätt att överklaga inspektionens beslut som propositionens förslag tilldelar JK.

Även enligt utskottets mening skulle ett sammanförande av tillsyns- och besvärsbefogenheter till ett enda, fristående organ i och för sig kunna tänkas ha vissa fördelar från integritetsskyddssynpunkt. Att nu tillskapa en ny, särskild institution för ändamålet kan emellertid lätt innebära en överorganisation, som utskottet inte är berett att tillstyrka i dagens läge. Frågan bör emellertid hållas öppen i avbidan på erfarenheter av den nya lagstiftningen. Skulle den i propositionen föreslagna ordningen beträffande tillsyn, kontroll och besvärsrätt på detta område inte visa sig motsvara de anspråk som måste kunna ställas därpå får självfallet andra åtgärder snabbt övervägas. Såvitt nu kan bedömas bör emellertid enligt utskottets mening denna ordning fullt ut tillgodose allmänhetens intressen.

Med hänsyn till det anförda tillstyrker utskottet propositionens förslag och avstyrker motionen 1973:1638, allt såvitt nu är i fråga.

Enligt propositionen skall datainspektionen vara en självständig statlig myndighet. Departementschefen förklarar sig inte finna anledning föreslå

att inspektionen skall vara ett riksdagens organ. Yrkande därom framställs i motionen 1973:1639 (vpk) under åberopande av angelägenheten att datainspektionens verksamhet förankras i ett inför medborgarna direkt ansvarigt organ. Utskottet ansluter sig till departementschefens bedömning och avstyrker därför det ifrågavarande motionsyrkandet.

I motionen 1973:240 (fp) framställs fem olika yrkanden som avser eller har anknytning till ADB-området. Yrkandena gäller parlamentarisk kontrollgrupp vid nästa folk- och bostadsräkning, förbättrande av medborgarnas möjligheter till information från samhällets datasystem, förebyggande av felaktigt användande av persondata, ökad rättssäkerhet för medborgarna i samband med databehandling av domar och andra beslut inom rättsväsendet samt åstadkommande av internationella överenskommelser för att hindra kringgående av datalagstiftningen genom åtgärder i ett annat land. I samtliga fall begärs initiativ från riksdagens sida.

De framlagda förslagen till ny lagstiftning på ADB-området tillgodoser enligt utskottets mening i väsentliga delar de framställda motionsyrkandena.

De nya reglerna om offentlighetsprincipens tillämpning på ABD-material innebär allmänt sett ökade möjligheter för medborgarna att få information från de i allmän regi upprättade datasystemen.

Bland de förhållanden som datainspektionen skall beakta vid bedömning av risker för otillbörligt integritetsintrång nämns särskilt frågan om en viss information används för annat ändamål än den ursprungligen är avsedd för. Utskottet förutsätter att de i motionen aktualiserade frågorna om felaktig användning av data uppmärksammas av datainspektionen.

Den i propositionen föreslagna ordningen bör också vara ägnad att öka medborgarnas rättssäkerhet i samband med databehandling av domar och andra beslut inom rättsväsendet. Sistnämnda fråga är föremål för uppmärksamhet i samband med arbetet inom samarbetsorganet för ADB inom rättsväsendet.

Även andra utredningar på dataområdet kan komma att beröra de frågor som tas upp i motionen.

Med hänsyn till det anförda finner utskottet inte anledning föreslå riksdagen att ta något särskilt initiativ i frågorna om medborgarnas möjligheter att få information från de i allmän regi bedrivna datasystemen, förebyggande av felaktig användning av persondata och medborgarnas rättssäkerhet i samband med databehandling av beslut inom rättsväsendet.

På flera håll i världen pågår nu arbete i syfte att genom internationella överenskommelser motverka kringgående av ett lands datalagstiftning genom åtgärder i ett annat land. Inom Europarådet har sålunda en särskild expertkommitté, i vilken Sverige varit representerad, studerat denna fråga. Kommittén har nyligen framlagt ett förslag i angivet syfte som nu övervägs inom den till Europarådets ministerkommitté hörande

europeiska kommittén för juridiskt samarbete (CCJ). I arbetet inom CCJ deltar en svensk delegation där justitiedepartementet är företrätt. Även i vad gäller att få till stånd internationella överenskommelser på dataområdet pågår sålunda f. n. arbete, vari Sverige tar del. Inte heller i detta avseende finner utskottet därför anledning för riksdagen att nu ta något särskilt initiativ.

I motionen begärs slutligen att en rådgivande grupp med parlamentarisk sammansättning skall följa planering och genomförande av nästa folk- och bostadsräkning. Yrkandet överensstämmer med motionsyrkanden 1971 (1971:1183—fp) och 1972 (1972:610—fp), som båda åren avslogs av riksdagen (SkU 1971:62, 1972:44) såsom för tidigt väckta med hänsyn till pågående utredningsarbete.

Ny folk- och bostadsräkning kan väntas komma att anordnas tidigast 1975. F. n. pågår inom statistiska centralbyrån en särskild utredning med uppgift att utvärdera den 1970 genomförda folk- och bostadsräkningen samt att lämna förslag till en eventuell folk- och bostadsräkning 1975. Avsikten är att utredningens resultat skall ligga till grund för centralbyråns anslagsäskanden i denna del för budgetåren 1974/75 och 1975/76. Frågan om principbeslut avser centralbyrån att ta upp i anslagsäskandena för 1974/75. Även inom hemvistsakkunniga pågår f. n. arbete med avseende på de grundläggande bestämmelserna om kyrkobokföring och mantalsskrivning, som kan komma att påverka frågan om nästa folk- och bostadsräkning.

Då frågan om tillsättande av en parlamentarisk kontrollgrupp vid en kommande folk- och bostadsräkning bör prövas i samband med att riksdagen tar ställning till nästa folk- och bostadsräkning, finner utskottet inte anledning föreslå riksdagen att nu ta ett särskilt initiativ i denna fråga. Även i denna del avstyrker utskottet sålunda motionen 1973:240.

Vid sin granskning av de i propositionen framlagda lagförslagen har utskottet funnit anledning att i förtydligande syfte föreslå några smärre jämkningar av lagtexten i förslaget till ändringar i 2 kap. 8 § TF. Någon ändring i sak avses inte. I övrigt har utskottet inte funnit anledning till erinran i lagtekniskt hänseende.

Såvitt gäller övriga i det föregående inte särskilt behandlade frågor tillstyrker utskottet propositionens förslag.

Utskottet hemställer

att riksdagen

1. med anledning av propositionen 1973:33 i motsvarande del och med avslag på motionerna 1973:1636 och 1973:1639, båda såvitt nu är i fråga, såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antar det i *bilaga 1* till detta betänkande intagna förslaget till ändringar i tryckfrihetsförordningen,
2. med bifall till propositionen 1973:33 i dessa delar och avslag på motionerna 1973:1638, såvitt nu är i fråga, och 1973:1641 antar 2, 7 och 18 §§ i förslaget till datalag,
3. med bifall till propositionen 1973:33 i dessa delar och avslag

på motionen 1973:1639, såvitt nu är i fråga, antar 4 och 10 §§ i förslaget till datalag,

4. med bifall till propositionen 1973:33 i dessa delar antar förslaget till datalag i övrigt,
5. med bifall till propositionen 1973:33 i denna del antar förslaget till lag om ändring i lagen (1937:249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar,
6. förklarar motionerna 1973:1636, i vad den inte behandlats i det föregående, 1973:1637 och 1973:1640 besvarade med vad utskottet anfört,
7. avslår motionen 1973:240,
8. avslår motionen 1973:1638 i vad den inte behandlats i det föregående,
9. med bifall till propositionen 1973:33 i denna del och avslag på motionen 1973:1639 i vad den inte behandlats i det föregående godkänner att en central förvaltningsmyndighet med de uppgifter på datateknikens område som angetts i propositionen inrättas den 1 juli 1973,
10. bemyndigar Kungl. Maj:t att vid myndigheten inrätta en ordinarie tjänst för ordförande och chef för myndigheten med beteckningen r,
11. till *Datainspektionen* för budgetåret 1973/74 under andra huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 2 000 000 kr.

Stockholm den 5 april 1973

På konstitutionsutskottets vägnar
HILDING JOHANSSON

Närvarande: herrar Johansson i Trollhättan (s), Larsson i Luttra (c), Nelander* (fp), fru Thunvall (s), herrar Mossberg (s), Boo (c), Pettersson i Örebro (c), Bergqvist (s), Werner i Malmö (m), Karlsson i Malung (s), Gustavsson i Ängelholm (s), Molin (fp), Wictorsson (s), Olsson i Edane (s) och Wijkman (m).

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservationer

1) av herrar Larsson i Luttra (c), Nelander (fp), Boo (c), Pettersson i Örebro (c), Werner i Malmö (m), Molin (fp) och Wijkman (m), vilka ansett

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på sid. 8 med orden "Huvudprincipen i propositionens förslag är" och slutar på sid. 10 med orden "såvitt nu är i fråga" bort ha följande lydelse:

Huvudprincipen i propositionens förslag är, som framgått av det föregående, att alla personregister, både inom den enskilda och den offentliga sektorn, skall tillståndsprövas av datainspektionen. Beträffande

de register som inrättas av regeringen och riksdagen begränsas dock datainspektionens befogenheter i de fall inspektionens egna regler och förbud står i strid med föreskrifter som beslutats av Kungl. Maj:t eller riksdagen. Datainspektionen har i sådant fall inte någon självständig rätt att ingripa utan kan endast "göra anmälan" om att en situation uppkommit som kräver nya beslut.

Många av de största och från integritetssynpunkt känsligaste registren beslutas av regering och riksdag. I och för sig är det angeläget att datainspektionens tillståndsprövning och tillsyn omfattar alla dessa register. Av konstitutionella skäl bör dock riksdagens beslut angående inrättande av personregister inte göras beroende av datainspektionens tillstånd. I dessa fall bör man kunna nöja sig med att yttrande inhämtas från datainspektionen före beslutet att inrätta registret i fråga. I övrigt bör dock inte stadgas någon begränsning i datainspektionens kompetensområde. Detta inte minst för att praxis skall bli så enhetlig och rättvis som möjligt och för att den sakkunskap och erfarenhet som datainspektionen bör inrymma skall komma alla register i lika mån till godo.

Det bör vidare betonas att det vanligen inte är just de enskilda uppgifterna i de enskilda registren som är eller upplevs som ett hot mot den enskildes integritet, utan det är sammanställningen av dem i olika register och möjligheterna till samkörning mellan dessa, som innebär de verkliga farorna. I tillståndsgivningen för ett visst register, särskilt ett statligt, måste alltså ingå en god överblick över de kombinationsmöjligheter mellan olika register som därmed uppstår. Datainspektionen måste ge regler för hur uppgifter får överföras från ett register till ett annat – en ofta mycket invecklad fråga. Om vissa väsentliga register undandras från denna kontroll och datainspektionen endast får "yttra sig" om dem, ökar risken att reglerna för samkörning mellan de statliga registren inte blir tillräckligt väl genomarbetade, till nackdel för den enskildes säkerhet.

Med hänvisning till det anförda anser utskottet att även sådana register som beslutas av regeringen skall ligga under datainspektionens tillståndsprövning. Om datainspektionen vägrar tillstånd för av regeringen beslutat register men regeringen vidhåller sin önskan att inrätta registret, kan regeringen underställa frågan riksdagens prövning, varvid riksdagen enligt 2 § andra stycket datalagen kan besluta om registrets inrättande.

dels att utskottets hemställan under punkten 2 bort ha följande lydelse:

att riksdagen

2. med anledning av propositionen 1973:33 i motsvarande delar och motionen 1973:1641 och med bifall till motionen 1973:1638, såvitt nu är i fråga, för sin del antar 2, 7 och 18 §§ i förslaget till datalag med följande såsom *utskottets förslag* betecknade lydelse:

Kungl. Maj:ts förslag	*Utskottets förslag*
2 § Personregister får icke inrättas eller föras utan tillstånd av datainspektionen. Första stycket gäller icke i fråga om personregister vars inrättande beslutas av *Konungen eller* riksdagen. Före sådant beslut skall dock yttrande inhämtas från datainspektionen.	2 § Personregister får icke inrättas eller föras utan tillstånd av datainspektionen. Första stycket gäller icke i fråga om personregister vars inrättande beslutas av riksdagen. Före sådant beslut skall dock yttrande inhämtas från datainspektionen.
7 § Bestämmelserna i 5 och 6 §§ om skyldighet för datainspektionen att meddela föreskrift gäller även i fråga om personregister som avses i 2 § andra stycket, i den mån icke *Konungen eller* riksdagen har meddelat föreskrift i samma hänseende.	7 § Bestämmelserna i 5 och 6 §§ om skyldighet för datainspektionen att meddela föreskrift gäller även i fråga om personregister som avses i 2 § andra stycket, i den mån icke riksdagen har meddelat föreskrift i samma hänseende.
18 § Har förandet av personregister lett till otillbörligt intrång i personlig integritet eller finns anledning antaga att sådant intrång skall uppkomma, får datainspektionen i mån av behov ändra föreskrift som tidigare meddelats eller meddela ny föreskrift i sådant avseende som anges i 5 eller 6 §. I fråga om register som avses i 2 § andra stycket får datainspektionen vidtaga åtgärd som nu nämnts endast i den mån den ej står i strid med beslut av *Konungen eller* riksdagen. Kan skydd mot otillbörligt intrång i personlig integritet ej åstadkommas på annat sätt, får datainspektionen återkalla meddelat tillstånd.	18 § Har förandet av personregister lett till otillbörligt intrång i personlig integritet eller finns anledning antaga att sådant intrång skall uppkomma, får datainspektionen i mån av behov ändra föreskrift som tidigare meddelats eller meddela ny föreskrift i sådant avseende som anges i 5 eller 6 §. I fråga om register som avses i 2 § andra stycket får datainspektionen vidtaga åtgärd som nu nämnts endast i den mån den ej står i strid med beslut av riksdagen. Kan skydd mot otillbörligt intrång i personlig integritet ej åstadskommas på annat sätt, får datainspektionen återkalla meddelat tillstånd.

2) av herrar Nelander (fp), Molin (fp), Werner i Malmö (m) och Wijkman (m), vilka ansett

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på sidan 13 som börjar med orden "Propositionens förslag" och slutar med orden "såvitt nu är i

fråga" bort ha följande lydelse:

Med tanke på de invecklade och svåröverskådliga frågor, som uppstår när dataregister på olika sätt sammanförs och samarbetar, krävs en inte obetydlig kunskap om datateknikens möjligheter och begränsningar hos den som skall handlägga ärenden angående tillsyn och besvär. Utskottet finner med hänsyn till detta att den av departementschefen ovan skisserade ordningen inte är helt tillfredsställande. Allmänheten kommer att ha tre olika instanser att vända sig till och kommer att ha svårt att veta, vilken som är den rätta. Det blir svårt för såväl JO som JK att samla tillräcklig erfarenhet och sakkunskap för att kunna fullgöra sina uppgifter på dataområdet. Utskottet anser därför att rätt att överklaga datainspektionens beslut, på eget initiativ eller på uppmaning av enskild, bör ges, inte till JK utan till ett särskilt fristående organ benämnt "dataombudsman". Dataombudsmannen skall också utöva den allmänna tillsyn över datainspektionens verksamhet som departementschefen anser skall fullgöras av JO. Det är här fråga om ett så speciellt och svårbearbetat område att tillsynen bör skötas av personer med särskild kompetens för saken och med möjlighet att helt ägna sig åt uppgiften. Det är dessutom mer tillfredsställande för allmänheten att kunna framföra frågor och klagomål över datainspektionens handhavande av integritetsfrågorna till en fristående institution än att behöva gå till detta ämbetsverk självt. Detta öka rättssäkerheten.

Med hänsyn till det anförda anser utskottet att riksdagen, som begärs i motionen 1973:1638, bör hemställa att Kungl. Maj:t framlägger förslag till riksdagen om inrättande av en dataombudsman. I samband därmed bör övervägas om justeringar behöver göras i lagstiftning angående JO och JK.

dels att utskottet under punkten 8 bort hemställa

att riksdagen

8. med bifall till motionen 1973:1638, såvitt nu är i fråga, hos Kungl. Maj:t begär förslag om inrättande av en dataombudsman med uppgift att övervaka efterlevnaden av den kommande datalagstiftningen och därvid besvärsvägen tillvarata den enskildes rätt till integritet.

Särskilt yttrande

av herrar Nelander (fp) och Molin (fp):

I propositionen föreslås ett stadgande i TF 2 kap. 8 § att "myndighet vare ej skyldig att lämna ut upptagning för automatisk databehandling på annat sätt än genom tillhandahållande av utskrift av upptagningen". Detta stadgande strider enligt vår uppfattning mot andan i offentlighetsprincipen. Departementschefen anför i propositionen att "enligt OSK:s uppfattning bör som huvudprincip gälla att allmänheten skall ha tillgång till datalagrad information i samma utsträckning som myndigheten".

Denna rätt anses i propositionen tillgodosedd genom att den enskilde får rätten att läsa uppgifterna. Han får dock inte som myndigheterna möjlighet att bearbeta alla uppgifter i magnetbanden flera tusen gånger snabbare än den enskilde dataläsaren. Detta kan inte sägas innebära att allmänheten får tillgång till datalagrad information i samma utsträckning som myndigheterna, vilket är önskvärt för t. ex. debattändamål och vetenskapliga ändamål.

Departementschefens resonemang i propositionen i detta stycke går ut på att det är nödvändigt för integritetsskyddet att myndigheten inte skall vara skyldig att lämna ut själva datamediet (dvs. i allmänhet magnetbanden). Det är uppenbart att möjligheterna till missbruk av personuppgifter ökar om myndigheterna utan urskillning lämnar ut magnetband. Myndigheterna måste givetvis därför ha möjlighet att vägra lämna ut dessa i de fall det finns anledning att befara att uppgifterna kommer att användas på ett sätt som innebär integritetsintrång. Denna möjlighet får myndigheterna enligt 13 § sekretesslagen och 11 § datalagen, enligt vilken personuppgift som ingår i personregister ej får lämnas ut, om det finns anledning antaga att uppgiften skall användas för automatisk databehandling i strid med datalagen.

Som utskottet framhållit får de framlagda lagförslagen på detta område ses som ett förstlingsverk på ett nytt och komplicerat lagstiftningsområde. Med hänsyn till detta och till den stora vikt som måste tillmätas önskemålet att tillgodose den enskildes behov av skydd för den personliga integriteten anser vi att man i dessa delar tills vidare erfarenheter vunnits får nöja sig med den avvägning mellan olika intressen som finns i propositionen. Vi tar därvid fasta på en uttalad vilja till generositet. Den bör innebära att man vägrar att lämna ut t. ex. magnetband endast då det klart föreligger risk för integritetsintrång. Med en sådan tillämpning av reglerna tillgodoses också i allt väsentligt yrkandet i motionen 1973:240 om medborgarnas möjligheter att få ut de upplysningar om samhällets verksamhet som de har rätt till, utan att hindras av onödiga tekniska eller ekonomiska svårigheter.

Bilaga 1

Propositionens förslag till ändringar i TF med av utskottet föreslagna ändringar såvitt gäller 2 kap. 8 §

1 Förslag till ändringar i tryckfrihetsförordningen[1]

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 KAP.	
2 §	
Allmänna handlingar äro alla hos stats- eller kommunalmyndighet förvarade handlingar, vare sig de till myndigheten inkommit eller blivit där upprättade.	
Vad i detta kapitel sägs om handling skall även avse karta, ritning eller bild.	Vad i detta kapitel sägs om handling skall även avse karta, ritning eller bild. *Kapitlets bestämmelser om handling skola jämväl tillämpas på upptagning för automatisk databehandling eller annan upptagning som kan läsas eller avlyssnas endast med tekniskt hjälpmedel.*
	Upptagning som nämnts i andra stycket skall anses förvarad hos myndighet även i fall då den inkommit till eller upprättats hos annan än myndighet, under förutsättning att myndighet förfogar över upptagningen.
4 §	
Minnesanteckning eller annan uppteckning, som hos myndighet verkställts allenast för måls eller ärendes föredragning eller beredande till avgörande, skall ej hos myndigheten anses som allmän handling, om ej uppteckningen, sedan målet eller ärendet hos myndigheten slutbehandlats, omhändertagits för förvaring.	
	Har upptagning som nämnts i 2 § andra stycket tillkommit allenast för måls eller ärendes föredragning eller beredande till avgörande hos myndighet, skall upptagningen ej anses som allmän hos myndigheten, om den ej, sedan målet eller ärendet slutbehandlats

[1] Förordningen omtryckt 1971:273.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	hos myndigheten, omhändertagits för förvaring. Intill dess frågan om sådant omhändertagande avgjorts, skall upptagningen ej heller anses som allmän hos annan myndighet, om den förvaras där endast för teknisk bearbetning eller lagring.
7 §	
Vad i detta kapitel stadgas om allmänna handlingar äge ej tillämpning å exemplar av tryckt skrift, som avses i 4 kap. 7 §, eller å enskilda brev *eller* skrifter, vilka överlämnats till allmänt arkiv eller bibliotek eller eljest till myndighet uteslutande för förvaring och vård eller forsknings- och studieändamål. Angående tillhandahållande av handlingar som nu nämnts gälle vad särskilt är föreskrivet.	Vad i detta kapitel stadgas om allmänna handlingar äge ej tillämpning å exemplar av tryckt skrift, som avses i 4 kap. 7 §, eller å enskilda brev, skrifter *eller upptagningar*, vilka överlämnats till allmänt arkiv eller bibliotek eller eljest till myndighet uteslutande för förvaring och vård eller forsknings- och studieändamål. Angående tillhandahållande av handlingar *och upptagningar* som nu nämnts gälle vad särskilt är föreskrivet.
8 §	
Allmän handling, som ej skall hållas hemlig, skall på begäran genast eller så snart ske kan utan avgift tillhandahållas den som för läsning eller avskrivning på stället önskar taga del därav; *han* äge *ock* mot fastställd avgift erhålla avskrift av handlingen. Skyldighet att tillhandahålla handling på stället skall *dock* ej föreligga, om betydande hinder därför möter. *Kan hos kommunalmyndighet förvarad handling tillhandahållas på stället, gälle rätten att erhålla handlingen i avskrift endast i den utsträckning därom är i kommunallag eller eljest särskilt stadgat. Myndighet vare ej* skyldig att för utlämnande framställa kopia av karta, ritning eller bild, om svårighet därför möter och handlingen kan tillhandahållas på stället.	Allmän handling, som ej skall hållas hemlig, skall på begäran genast eller så snart ske kan utan avgift tillhandahållas den som för läsning eller avskrivning på stället önskar taga del därav. *Upptagning som nämnts i 2 § andra stycket skall tillhandahållas i läsbar eller avlyssningsbar form.*

Nuvarande lydelse

Handling, som endast till viss del skall hållas hemlig, skall utan hinder därav tillhandahållas på stället, om det kan ske på sådant sätt att vad i den delen beröres icke uppenbaras. Kan det ej ske, äge den som vill taga del av handlingen erhålla avskrift av densamma *med uteslutande av* den del som är hemlig.

Föreslagen lydelse

Handling, som endast till viss del skall hållas hemlig, skall utan hinder därav tillhandahållas på stället, om det kan ske på sådant sätt att vad i den delen beröres icke uppenbaras. Kan det ej ske, äge den som vill taga del av handlingen *utan avgift*[1] erhålla avskrift av densamma *eller, såvitt avser upptagning som nämnts i 2 § andra stycket, utskrift av upptagningen, varvid* den del som är hemlig *skall uteslutas från avskriften eller utskriften.*

Skyldighet att tillhandahålla handling på stället skall ej föreligga, om betydande hinder därför möter. *I fråga om upptagning som nämnts i 2 § andra stycket föreligger denna skyldighet ej heller, om upptagningens innehåll finnes i läsbar form hos annan myndighet och tillhandahållandet där kan ske utan beaktansvärd olägenhet för den som vill taga del av upptagningen.*

Den som önskar taga del av allmän handling, som ej skall hållas hemlig eller som skall hållas hemlig endast till viss del, äge *dessutom*[2] *rätt att* mot fastställd avgift erhålla avskrift av handlingen *med uteslutande av sådan del som skall hållas hemlig. Myndighet vare ej skyldig att utlämna upptagning för automatisk databehandling på annat sätt än genom tillhandahållande av utskrift av upptagningen. Ej heller vare myndighet* skyldig att för utlämnande framställa kopia av karta, ritning eller bild, om svårighet därför möter och handlingen kan tillhandahållas på stället.

[1] Orden "utan avgift" finns inte med i propositionen förslag.

[2] Ordet "dessutom" finns inte med i propositionens förslag.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
9 §	
Framställning om allmän handlings utbekommande göres hos den myndighet, där handlingen finnes, *och skall av den myndigheten prövas.*	Framställning om allmän handlings utbekommande göres hos den myndighet, där handlingen finnes. *Såvitt gäller upptagning som nämnts i 2 § andra stycket göres framställning om utbekommande hos myndighet som förfogar över upptagningen. Frågan om utlämnande prövas av den myndighet där framställning gjorts.*

Är vården om handlingen enligt arbetsordning eller givet uppdrag anförtrodd viss befattningshavare, har han att själv besluta i fråga om handlingens utlämnande; dock åligge honom att därvid ställa sig till efterrättelse av myndigheten meddelade föreskrifter samt att, då det kan ske utan omgång, i tveksamma fall hänskjuta frågan till myndighetens avgörande. Vägrar befattningshavaren att utlämna handlingen, skall, om sökanden det begär, frågan hänskjutas till myndigheten.

Om behörighet för viss myndighet att i stället för myndighet, som avses i första stycket, pröva fråga om allmän handlings utlämnande stadgas i 14 § andra stycket.

Tryckfrihetsförordningen skall tillämpas i sin nya lydelse från och med den 1 juli 1974. Äldre bestämmelser gäller fortfarande till utgången av juni 1974.

GOTAB 73 3658 S Stockholm 1973